

Pozdravni nagovor dr. Nataše Bratina, generalne direktorice Direktorata za prostor in graditev

Spoštovani gostje, udeleženke in udeleženci, cenjene kolegice in kolegi!

Pozdravljeni na 36. Sedlarjevem srečanju, ki je že več desetletij pomemben strokovni dogodek za izmenjavo znanj, izkušenj in dobrih praks, potrebnih za odgovorno upravljanje prostora.

Društvu urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije iskreno čestitam za dolgoletno izvajanje kakovostnih strokovnih srečanj in častljivo 69. obletnico društva.

Letošnja tema *Prostorsko načrtovanje z upoštevanjem varovanja tal in zelenih omrežij* nas usmerja k eni od ključnih nalog sodobnega prostorskega razvoja: kako zagotoviti prostorsko in okoljsko trajnost v času, ko so tla kot omejen naravni vir vse bolj pod pritiskom širjenja poselitve, infrastrukturnega razvoja, gospodarskih območij in vse izrazitejših podnebnih sprememb. Gre za nenehno iskanje ravnotežja med razvojnimi potrebami družbe, gospodarstva in varovanjem naravnih virov, kar zahteva premišljen prostorsko-načrtovalski pristop. Zato je slogan letošnjega Meseca prostora, ki bo potekal oktobra 2025, *Premišljeno v prostor*. Pri Ministrstvu za naravne vire in prostor (v nadaljevanju: MNVP) ga v organizaciji Direktorata za prostor in graditev vsako leto obeležujemo s številnimi dogodki, med katerimi ima pomembno mesto tudi Sedlarjevo srečanje.

S sloganom *Premišljeno v prostor* želimo obravnavati problem konstantnega povpraševanja družbe, prebivalstva in gospodarstva po novih stavbnih zemljiščih za bivanje, delo in rekreacijo, ki večinoma posegajo na bližnja kmetijska zemljišča. Kot družba se moramo zavedati posledic nenehnega širjenja poselitve, družbenih stroškov in tudi okoljskega odtisa ter učinkov novih gradbenih posegov na okolje, tla, naravo in biodiverzitetu.

Tla so vir rodovitnosti, prostora, ekosistemov in podnebne stabilnosti. Toda le živa tla, v katerih je ohranjena biotska raznovrstnost, lahko zagotavljajo ključne ekosistemske storitve: zadrževanje vode, zniževanje temperature okolja, shranjevanje ogljika, proizvodnjo hrane in drugo. Zato sta varovanje tal in njihova vzdržna raba izjemno pomembna za trajnostno prostorsko načrtovanje in proces umeščanja dejavnosti v prostor. Zavedati se je treba, da je prostor v celoti omejen naravni vir, zato ni neskončnih možnosti za njegovo izrabo.

Evropska komisija je novembra 2021 sprejela Strategijo EU za tla do leta 2030, ki si med drugim zastavlja cilj neto ničelne rast pozidanih zemljišč, kar pomeni, da se mora vsak nov poseg v nepozidan prostor izravnati z ukrepi za ohranitev ali obnovo tal nekje drugje. Tudi Slovenija je leta 2023 to zavezo vgradila v Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050 in Nacionalni program varstva okolja 2030, kar dodatno utrjuje pomen trajnostne rabe prostora in omejevanje širjenja pozidave prostora navzven. Želimo usmerjati pozidavo znotraj, v naselja, in spodbujati prenavo.

Za naše bivanje in ohranjanje biodiverzitete so zelo pomembni zelene površine in drevesa, ki imajo tudi osrednjo vlogo pri blaženju učinkov podnebnih sprememb in prilagajanju nanje. Nujni so za kakovost bivanja, omilitev mikroklimе in zdravje ljudi. V tem kontekstu velja omeniti zadnje strokovno srečanje *Pogovori stroke*, ki smo ga konec septembra 2025 organizirali pri Direktoratu za prostor in graditev skupaj

z Direktoratom za naravo. Na dogodku so bili predstavljeni cilji uredbe o obnovi narave, ki jo svet Evropske unije sprejel leta 2024, in proces priprave nacionalnega načrta za obnovo narave v mestih, ki ga opredeljuje ta uredba (predlog je treba pripraviti v dveh letih – v letu 2026). Eden od ciljev uredbe je, da na celotnem nacionalnem območju ne pride do neto izgub urbanih zelenih površin in da se zagotovi pokrovnost drevesnih krošenj na območjih urbanih ekosistemov. Po letu 2030 je treba zagotoviti naraščajoči trend povečanja urbanih zelenih površin in pokrovnosti drevesnih krošenj v mestih in naseljih, dokler ni dosežena zadovoljiva raven. V okviru tega postajajo zelene površine z drevesi ter vzpostavitev večraščene terena (prepustnega terena) ključni prostorski dejavniki za blaženje učinkov ekstremnih vremenskih pojavov in večjo podnebno odpornost naselij.

Zelene površine v naseljih in »zeleni sistemi mest« imajo izjemno pomembno vlogo: so osrednji del javnega prostora oziroma površin, ki je dostopen vsem ter namenjen sprostitvi, druženju, gibanju in kakovostnemu preživljanju prostega časa. Prispevajo k zagotavljanju zdravja in dobrega počutja prebivalcev, krepijo družbeno povezanost ter uravnavajo lokalno klimo in mikroklimo.

Prvi zeleni sistem mesta v Sloveniji smo leta 1991 za mesto Ljubljana izdelovali študenti takratnega 4. letnika študija Krajinske arhitekture na Biotehniški fakulteti pod vodstvom profesorja Dušana Ogrina. Zeleni sistem Ljubljane je bil končan leta 1993 in se je torej kot prvi uveljavil pred 32 leti. Veseli me, da sem kot študentka prispevala k takratnemu »pionirskemu« delu in vzpostavitvi novega strokovnega instrumenta, ki dobro deluje v praksi in ima velik pomen za zagotavljanje visoke kakovosti bivanja.

Zelene površine, bogate z raznovrstnimi rastlinami, predvsem večjimi drevesi, učinkovito odvajajo padavinsko vodo oziroma preprečujejo meteorne poplave, zmanjšujejo tveganje za urbane poplave, izboljšujejo kakovost zraka, blažijo hrup, služijo kot ponor ogljikovega dioksida in pomagajo pri oživljanju degradiranih območij. Tako pomembno prispevajo k privlačnosti prostora ter ustvarjanju zdravega, varnega in z naravo povezanega bivalnega okolja.

Raščen teren omogoča neposreden stik z naravo: zagotavlja življenjski prostor talnim organizmom, omogoča infiltracijo vode in podpira rast rastlin z globokim koreninskim sistemom. Ohranjanje teh funkcij pomeni zagotavljanje naravnih ekosistemskih procesov v urbanem prostoru, ki vplivajo tudi na človeka.

Vse navedeno zahteva sistematično vključevanje načel varovanja tal in zelenih površin v prostorske akte, nato posledično v dobre načrtovalske projekte. V prostorskih izvedbenih aktih lahko z ustrezno regulacijo (na primer namensko rabo prostora in prostorsko izvedbenimi pogoji) učinkovito varujemo tla, omejujemo širjenje pozidanih površin, ohranjamo in ponovno vzpostavljamo raščen teren, tudi z »raztlakovanjem« že pozidanih površin, kjer je to mogoče. Usmeriti se moramo v prenovo obstoječih struktur ter prenovo in aktivacijo razvrednotenih območij, torej podpreti notranji razvoj naselij zaradi ustvarjanja in oblikovanja kakovostnih javnih prostorov, prostorov po meri ljudi.

Tako občinski prostorski načrti in občinski podrobni prostorski načrti vse bolj postajajo instrumenti za ohranjanje ekosistemskih funkcij tal in krepitev podnebne odpornosti naselij, če prostorski načrtovalci in lokalne skupnosti ta izhodišča dosledno vključijo v proces načrtovanja svojega prostora. Ravnanje z zelenimi površinami,

zlasti z drevesi in drevesnimi sestoji, je eden od izzivov v slovenski praksi urejanja javnega prostora. Na državni ravni je bilo temu področju v preteklosti namenjene premalo pozornosti.

Ministrstvo za naravne vire in prostor je v zadnjih dveh letih to področje prepoznalo kot zelo pomembno in ga želi urediti. Zato je bil 1. julija 2025 vzpostavljen nov sektor pri Direktoratu za prostor in graditev, ki se ukvarja z zemljiškimi ukrepi, stavbnimi zemljišči ter zelenimi in grajenimi javnimi površinami. Že v letu 2024 smo izvedli več sestankov z deležniki, organizirali mednarodno konferenco Moč narave v mestih skupaj z Inštitutom za politike prostora (v nadaljevanju: IPOP) in Skupnostjo občin Slovenije (november 2024). Izdan je bil tudi priročnik.

Leta 2024 smo pripravili projektno nalogo in nato izvedli javno naročilo: izdelavo strokovnih podlag za krepitev upravljanja in vzdrževanja zelenih površin in mestnih dreves, ki jih je pripravil Ljubljanski urbanistični zavod d. d. s podizvajalci IPOP ter Pravno mrežo za varstvo človekovih pravic in okolja. Naloga je bila končana junija 2025 in javno predstavljena. Gradiva so javno dostopna na spletnih straneh ministrstva in izvajalcev.

Dokument (strokovne podlage) prinaša celovit pregled stanja, izzivov, usmeritve za oblikovanje pravnih podlag, dobrih praks ter priporočil za učinkovito upravljanje in strokovno vzdrževanje zelenih površin. V okviru naloge sta že bili izvedeni usposabljanji (2025) za prostorske načrtovalce in vzdrževalce zelenih površin ter pripravljena priporočila za lastnike in investitorje.

Na podlagi omenjenih strokovnih podlag bo ministrstvo pripravilo sistemske podlage za izboljšanje izvajanja obvezne občinske gospodarske javne službe za urejanje in čiščenje oziroma vzdrževanje javnih površin, pri čemer se bo oprlo tudi na strokovno podlago za pravno ureditev te službe, ki jo je leta 2021 pripravil IPOP.

V začetku leta 2025 je ministrstvo prek javnega naročila naročilo interdisciplinarni projekt *Prilagajanje naselij na podnebne spremembe*, ki ga izvajajo Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Fakulteta za arhitekturo, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani, Skupnost občin Slovenije ter zunanji strokovnjaki s področij klimatologije, sociologije in hortikulture. Priporočila bodo v pomoč državi za postavitev pravil za mesta in druga naselja v prostorskem redu države, občinam in prostorskim načrtovalcem pri pripravi prostorskih aktov in usmeritve za projektante. Naloga se bo končala marca 2026.

Ključno je oblikovati predvidljiv in vzdržan okvir in skupni imenovalec za javne površine, pri čemer bo poudarek na zelenih površinah in drevesih. Vzpostaviti ju mora država za poenoteno in učinkovito delovanje na lokalni ravni, da bosta v podporo izvajalcem in uporabnikom. Le tako bomo lahko postavili temelje za trajnejše in celovitejše rešitve, usmerjene v strukturiran razvoj ter boljšo dolgoročno podporo občinam, izvajalcem in prebivalcem. To pa je mogoče le ob sodelovanju vseh, od uporabnikov in projektantov do izvajalcev na lokalni in državni ravni.

Verjamemo, da lahko s povezovanjem strokovnega znanja in vključevanjem javnosti ustvarimo prostor, ki bo zelen, odporen in prijazen do ljudi. Prostor, v katerem bosta varovanje tal in zelenih površin z drevesi razumljena kot potencial in prednost ter temelj kakovostnega bivanja in zdravlja ljudi.

Ob tej priložnosti želim povedati, da sta bili v Uradnem listu Republike Slovenije 30. septembra 2025 objavljeni noveli zakona – Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju prostora (ZUreP-3C, Ur. l. RS, št. 75/2025) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Gradbenega zakona (GZ-1B, Ur. l. RS, št. 75/2025) –, ki ju je pripravil Direktorat za prostor in graditev na MNVP in začeta veljati 15. oktobra 2025.

Obenem vas vse vabimo na Urbano konferenco 2025 z naslovom *Prilagajanje naselij na podnebne spremembe v prihodnji kohezijski politiki*, ki bo naslednji teden, 16. oktobra 2025, potekala v Kranju. Organizirala jo bosta Direktorat za prostor in graditev MNVP in Zveza mestnih občin Slovenije.

Naj bo današnje srečanje priložnost za poglobljen strokovni dialog, iskanje dobrih rešitev, predstavitev dobrih praks in dinamično razpravo za zagotavljanje kakovostnih rezultatov v prostoru.

.....
Dr. Nataša Bratina, generalna direktorica Direktorata za prostor in graditev
Ministrstvo za naravne vire in prostor
E-pošta: natasa.bratina@gov.si

Opomba

Zaradi tehničnih težav pri pošiljanju in prejemanju elektronske pošte smo nagovor v uredništvo prejeli šele po končani pripravi tiskane izdaje, zato v tiskani različici ni bil objavljen. Dostopen je v spletni izdaji, pri čemer se številčenje strani zaporedno nadaljuje od zadnje strani tiskane izdaje.